

Nr 39

Utlåtande i anledning av väckt motion angående brevbäringen i städer och tätorter.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II:626 av herrar *Rimmerfors* och *Nelander* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla, att inga serviceförsämringar i postverkets brevbäringsformer bör vidtagas, så länge inte hela problemkomplexet varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, samt att i motionen anförda synpunkter på brevbäring i städer och tätorter delgives den arbetande postutredningen.

I motionen anföres bl. a. att i städer och tätorter sedan länge förekommit två former av postutdelning; höghusbrevbäring, då mottagaren får posten inburen till dörren, och villabrevbäring, då posten lämnas i brevlåda vid tomtgränsen. För några år sedan bestämde generalpoststyrelsen, att villabrevbäring skulle tillämpas för nytillkomna villor och radhus. En successiv övergång till villabrevbäring skulle ske för äldre villor och radhus. Denna försämrade service har väckt missnöje.

En år 1953 tillsatt intern utredning inom posten fick i uppdrag att verkställa en översyn av brevbäringens organisation och arbetsformer. I utlåtande år 1955 framlade utredningen tre möjligheter till frågans lösning: 1) lådbrevbäringen avskaffas helt och ersättes med lokalbrevbäring, 2) lådbrevbäringen ersättes med lokalbrevbäring endast i städer och större stadsliknande samhällen, 3) båda utdelningssätten bibehålles sida vid sida och enhetliga regler skapas för tillämpningen av det ena eller andra sättet. Generalpoststyrelsen beslöt år 1957 att alternativ 3) skulle tillämpas i fråga om avgränsningen mellan lokal och lådbrevbäring. År 1959 bestämdes, att höghusbrevbäring skulle i tätorter anordnas i hus med minst fyra avlämningsställen och villabrevbäring i princip till villor och andra friliggande hus med högst tre avlämningsställen. Det har sedermera antytts, att man kan tänka sig att postutdelning skulle ske endast i bottenplanen av höghusen.

Postverket har angett ekonomiska skäl jämte personalbrist som orsak till serviceförsämringarna. Pågående postutredning torde komma att beakta postverkets servicepolitik. Inga åtgärder innebärande försämringar bör företagas så länge inte Kungl. Maj:t och riksdagen förelagts hela problemet.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från generalpoststyrelsen, som anför:

Postverkets målsättning är att bjuda allmänheten bästa möjliga service inom den kostnadsram, som bildas av postavgifterna och poströrelsens omfattning. Denna maximering av postverkets service innebär givetvis avvägningar i serviceomfattningen mellan poströrelsens olika områden. Följden av dessa avvägningar kan avläsas bland annat i de skillnader, som råder mellan tätorter och landsbygd vad beträffar postanstalternas antal och öppethållandetider, brevbäringstureras antal, antalet brevlådtömningsturer och lägenheter för avgående och ankommande post m. m. samt inom tätorterna bland annat vad beträffar de skillnader, som råder i brevbäringens utformning till villor och höghus.

Alltsedan 1912 har inom tätorterna funnits två former av postutdelning, nämligen lokalbrevbäring och lådbrevbäring eller — med nutida benämning — höghus- resp. villabrevbäring. Före nämnda tidpunkt förekom brevbäring — i form av lokalbrevbäring — endast i städernas och i de stadsliknande samhällenas centrala delar. Höghusbrevbäring innebär, att posten avlämnas inomhus i postlåda eller postinlägg vid adressatens bostad, i postlåda uppsatt i husets bottenplan, på kontor, i affärer, e. d. Vid villabrevbäring avlämnas posten i postlåda, uppsatt utomhus på av postverket anvisad plats. Villabrevbäring anordnas i princip till villor och andra friliggande hus med högst tre avlämningsställen. Som villor räknas även s. k. rad- och kedjehus. Villabrevbäringen (lådbrevbäringen), som infördes 1912 efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, var från början avsedd att tillämpas i mindre samhällen utan postkontor och i tätorternas ytterområden. I och med att denna utdelningsform infördes, kunde brevbäring anordnas i en mängd villa- och förstadssamhällen, som dittills varit utan postdistribution. Gränsdragningen mellan de båda utdelningsformerna skulle således ske efter geografisk indelning, och utdelningsformen var icke beroende av bebyggelsens art. Inom ett och samma område resp. inom en och samma ort skulle endast en form av brevbäring förekomma, antingen höghusbrevbäring (lokalbrevbäring) eller villabrevbäring (lådbrevbäring). Utvecklingen har emellertid blivit helt annorlunda. Den avgränsning, som man tydligen hade räknat med från början, har efter hand suddats ut. Det beror främst på att klara och entydiga direktiv från början saknats för de lokala postmyndigheterna men också av andra orsaker. Gränsdragningen mellan de båda utdelningsformerna har med tiden blivit mycket varierande såväl från en ort till en annan som inom en och samma ort. Detta förhållande framstod för allmänheten som en orättvisa och väckte på många håll missnöje och irritation. I samband med den omorganisation och översyn av brevbäringen, som gjordes på grundval av de resultat och förslag, som lämnades av den i motionen omnämnda, av generalpoststyrelsen år 1953 tillsatta interna utredningen med uppdrag att verkställa en översyn av brevbäringens organisation och arbetsformer, befanns det nödvändigt att skapa en enhetlig ordning för postutdelningen till villor och radhus. Generalpoststyrelsen övervägde därvid först möjligheten att helt slopa villabrevbäringen på tätorterna och ersätta den med höghusbrevbäring. Styrelsen ansåg sig emellertid inte böra genomföra en sådan reform, dels med hänsyn till att den skulle krävt ett betydande personaltillskott vid en tidpunkt då efterfrågan på arbetskraft var i starkt stigande och därigenom skulle blivit till förfång för andra mera angelägna serviceförbättringar, dels därför att den skulle definitivt omöjliggjort en med hänsyn till den ökade villa- och radhusbebyggel-

sen önskvärd motorisering av brevbäringen inom de större villa- och radhusområdena. Styrelsen beslöt därför, att båda utdelningsformerna skulle bibehållas, och fastställde samtidigt enhetliga riktlinjer för tillämpning av den ena eller andra formen.

Postverket är ett allmännyttigt serviceföretag, som i kameralt avseende organiserats som ett affärsdrivande verk, vilket får disponera inflytande inkomster för att täcka driftutgifterna. Sedan gammalt har man i vårt land ansett, att poströrelsen skall vara självbärande i ekonomiskt avseende och att postavgifterna bör vara avpassade så att de sammanlagda intäkterna täcker de sammanlagda kostnaderna. För att postavgifterna, som önskvärt är, skall kunna hållas stabila under längre perioder samt för att generalpoststyrelsen skall erhålla erforderlig rörelsefrihet i utövandet av sin uppgift, bör dessutom en viss marginal finnas mellan inkomster och utgifter. Detta överskott bör enligt styrelsens uppfattning inte vara så stort att postavgifterna får karaktären av en indirekt beskattning av postverkes kunder. Under angivna omständigheter blir storleken av det överskott som inlevereras till statskassan beroende icke blott av avgiftsnivå och kostnadsbetingelser utan även av verkets förmåga att ekonomisera med de till verkets disposition ställda resurserna. Generalpoststyrelsens ställningstagande i frågan angående brevbäringens utformning får ses mot bakgrunden härav. Den omständigheten att poströrelsen vid en viss tidpunkt eller under en följd av år lämnar ett visst överskott kan självfallet i och för sig inte få utgöra motiv för en utvidgning av postverkets serviceåtaganden som vid en senare tidpunkt måhända inte kan rymmas inom ramen för verkets ekonomi.

Utvecklingen har särskilt under den tid som förflutit efter det senaste världskriget karakteriserats av kontinuerliga stegringar av verkets kostnader. Av särskild betydelse i detta sammanhang är personalkostnaderna, över vilka generalpoststyrelsen i stort sett inte kan råda på annat sätt än genom att i all möjlig mån anpassa personalstyrkans storlek efter rörelsens skiftande behov. Då möjligheterna till så väl rationaliseringar som portohöjningar är begränsade, har utvecklingen medfört, att marginalen mellan inkomst och utgifter successivt minskat därhän att den under de två sistförflutna budgetåren utgjorde endast 4,2 resp. 2,4 procent av driftinkomsterna. Förhållandet har varit likartat i stort sett under hela efterkrigsperioden. Som jämförelse kan nämnas att överskotten under 1930- och 1940-talen procentuellt var vida större (åren 1935—1946 varierande mellan 14,7 och 29,5 procent).

Med hänsyn till de kostnadsstegringar för postdriften, som kan förutses — bland annat väntade lönehöjningar fr. o. m. 1.1.1962 — är postverkets nuvarande överskott otillräckligt och ger inte utrymme för serviceförbättringar av det slag som motionärerna föreslår.

Såsom av framställningen här ovan framgår, är villabrevbäringen ingen nyhet. Cirka 75 % av städernas och tätorternas villor och radhus får sin post i låda vid tomtgränsen eller på annan av postverket anvisad plats, och de allra flesta av dem har aldrig fått sin post på annat sätt. För deras tillkommande kan man alltså inte tala om någon serviceförsämring. Motionärernas påstående, att riskerna för stöld ur postlådor uppsatta vid tomtgränsen skulle vara särskilt stora, kan generalpoststyrelsen inte verifiera.

Postutdelningen är postverkets mest personal- och kostnadskrävande arbetsuppgift. Framför allt för brevbäringen till villor och radhus åtgår lång

tid och erfordras stor personal. Villabrevbäringen blir därför, trots den något sämre service den bjuder korrespondenterna, relativt sett betydligt dyrbarare än höghusbrevbäringen.

Ovanstående faktum illustreras bäst genom följande. I höghusbebyggelse — 2- och 3-trappshus utan hissar ävensom i fastigheter med fyra, fem eller flera trappor, där hiss finns — betjänar en brevbärare i genomsnitt 180 hushåll per arbetstimme. I områden med villor och radhus, där brevbäringen är anordnad som villabrevbäring, betjänas under samma tidsenhet 145 hushåll och i villa- och radhusområden, där postutdelningen sker vid ytterdörrarna (som höghusbrevbäring), betjänas blott 95—100 hushåll per arbetad timme. I en del äldre villastäder och villastadsdelar, som alltjämt har höghusbrevbäring, är utdelningskapaciteten ändå mycket lägre. Sålunda medhinner en brevbärare i turarbetet per arbetstimme endast 48 hushåll i Djursholm och 70 i Örgryte i Göteborg. Uppgifterna avser den tid, som åtgår under turarbetet, men inkluderar inte tiden för brevbärens färd till och från distriktet.

Ett generellt slopande av villabrevbäringen och en övergång till höghusbrevbäring även inom villaområden skulle i dagens läge åsamka postverket ökade utgifter med omkring fyra och en halv miljon kronor per år och fordra anställning av ytterligare cirka 400 brevbärare. I ett läge som kännetecknas av en inte minst för postverket synnerligen besvärande arbetskraftsbrist, kan det inte anses tillrådligt eller försvarligt att vidtaga en så personal- och kostnadskrävande åtgärd för att åstadkomma en serviceförbättring vars angelägenhetsgrad väl får bedömas som skäligen ringa.

Den allmänna utvecklingen inom näringsliv och arbetsmarknad ställer en serviceverksamhet som postverkets inför svårlösta problem. Det förhållandet att postarbetet måste delvis utföras på tid, som för allt större grupper i samhället betraktas som obehövlig gör postarbetet mindre attraktivt. Dagens situation visar också tydligt postverkets svårigheter att hävda sig i konkurrensen om duglig arbetskraft. Företagsamheten i allmänhet kännetecknas av en långt driven rationalisering, som väsentligt ökat produktiviteten och håller driftskostnaderna nere. Möjligheterna inom postverket att genom rationalisering hålla arbetskraftsbehovet tillbaka är relativt små. Postarbetet måste alltjämt bygga på manuell hantering. Framför allt är detta fallet vad beträffar brevbäringen. Förutsättningarna för en rationalisering av postutdelningen i höghusområdena med bibehållande av nuvarande utdelningsformer är små. I villa- och radhusområden är det dock möjligt att skapa en effektivare brevbäring, om postutdelningen organiseras på sådant sätt att fordon — bilar, mopeder eller cyklar — kan komma till effektiv användning.

Av det ovan anförda torde framgå att postverket inte kan avhända sig de förutsättningar till rationalisering av postutdelningen, som genomförandet av en riktigt ordnad villabrevbäring utgör. Det är ej heller möjligt att — såsom motionärerna föreslår — tills vidare i avvaktan på postutredningens kommande betänkande upphöra med postverkets åtgärder att införa villabrevbäring till fastigheter, där sådan enligt styrelsens direktiv skall vara anordnad. Det framgångsrika arbete som nedlagts på detta område skulle med all säkerhet spolieras, om brevbäringen till nytillkommande villor och radhus finge fullgöras som höghusbrevbäring. Många av de korrespondenter — och det är det stora flertalet av villa- och radhusägarna — som lojalt följt post-

verkets anvisningar och placerat postlådorna vid tomtgränsen eller på annan av postverket anvisad plats, kommer säkerligen att ompröva sitt ställningstagande och påfordra höghusbrevbäring.

Styrelsen har ansett, att de medel som kunnat anslås till serviceförbättringar, i första hand bör komma landsbygdens befolkning till del. Sålunda har postverket under senare år nedlagt omkring en halv miljon kronor om året i ökade kostnader på landsbygdens postanordningar och därigenom påtagligt förbättrat betjäningen där genom att bland annat motorisera lantbrevbäringslinjerna, varigenom linjernas omfattning kunnat utsträckas till att omfatta byar och gårdar, som tidigare saknat postutdelning samtidigt som turtätheten kunnat ökas så att postutdelningen numera i stora delar av landet sker med söckendaglig postgång. Mot slutet av 1960-talet bör den pågående utbyggnaden av lantbrevbäringen vara klar och då bör varje lant-hushåll vid farbar väg erhålla posten i låda vid tomtgränsen varje vardag.

Utskottet

I motionen hemställes att riksdagen måtte för Kungl. Maj:t framhålla, att inga serviceförsämringar i brevbäringsformerna bör vidtagas innan hela problemkomplexet prövats av Kungl. Maj:t och riksdagen och att i motionen anförda synpunkter måtte delgivas den sittande postutredningen.

Som generalpoststyrelsen framhållit i sitt yttrande över motionen anses för postverket såsom affärsdrivande verk böra gälla att poströrelsen skall vara ekonomiskt självbärande och att postavgifterna bör vara avpassade så att intäkterna täcker kostnaderna varjämte ett visst överskott bör finnas för att kunna hålla avgifterna stabila under längre perioder och för att lämna verket en viss rörelsefrihet. Styrelsen har vidare anført att det nuvarande överskottet är otillräckligt och inte ger utrymme för serviceförbättringar av den art motionärerna föreslagit. Härtill kommer att bristen på arbetskraft f. n. är mycket besvärande.

Såvitt utskottet kunnat bedöma eftersträvar postverket att åstadkomma bästa möjliga service för allmänheten inom ramen för de resurser som står verket till buds och med iakttagande av sin skyldighet att genom rationaliseringsåtgärder nedbringa kostnaderna. Utskottet har beaktat att styrelsen ansett de medel som kunnat anslås till serviceförbättringar i första hand böra komma landsbygdens befolkning till del. Härigenom har kunnat vinnas bl. a. att många byar och gårdar som tidigare helt saknat postutdelning numera fått sådan. Det torde icke finnas någon anledning till erinran mot att de begränsade resurserna använts på angivna sätt och enligt utskottets mening bör det i denna riktning pågående arbetet fullföljas. Utskottet finner under rådande förutsättningar vad motionärerna anført icke utgöra tillräckliga skäl för att nu föreslå ingripanden i någon form från statsmakternas sida beträffande postverkets handhavande av brevbäringen och därmed sammanhängande angelägenheter.

Utskottet får sålunda hemställa,

att motion II:626 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1962

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Carl Albert Anderson*, Sörlin, Axel Emanuel Andersson*, Hellebladh, Tage Johansson, Eric Peterson och Gunnar Pettersson;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herr Svensson i Kungälv*, fru Thunvall, herrar Björkänge, fru Gunne*, herrar Börjesson i Glömminge, Lundkvist, Berglund, Westberg och Edlund.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

Av herrar *Berglund* och *Westberg*, vilka ansett att utskottet bort anföra och hemställa följande:

I motionen — — — (= utskottet, första stycket) — — — den sittande postutredningen.

Som motionärerna framhåller har generalpoststyrelsens beslut om brev-
bäringens former inneburit att den ur servicesynpunkt mindre önskvärda
lådbrevbäringen fått en allt större utbredning. Härigenom har missnöje
väckts hos den allmänhet, som bor i villor eller radhus. Utskottet delar den
oro som motionärerna hyser inför en fortsatt försämring i postverkets brev-
bäringsformer.

Generalpoststyrelsen har i yttrande över motionen anfört att det nu-
varande överskottet är otillräckligt och inte ger utrymme för serviceför-
bättringar av den art, som motionärerna föreslagit, och att de resurser, som
står till verkets förfogande för serviceförbättringar i första hand bör komma
landsbygdens befolkning till del. Det torde icke finnas någon anledning till
erinran mot att det pågående arbetet att förbättra postverkets service på
landsbygden fullföljes. Vad motionärerna begärt är emellertid att tills vida-
re inga serviceförsämringar bör ske. Utskottet finner att detta krav bör kun-
na tillgodoses inom ramen för de resurser, som postverket förfogar över.
På längre sikt bör enligt utskottets mening en förbättring av servicen kom-
ma till stånd. Utskottet anser därför att motionärernas förslag bör av riksdagen godtagas.

Utskottet får sålunda hemställa,

att riksdagen i anledning av motion II: 626 måtte i skri-

velse till Kungl. Maj:t *dels* framhålla, att inga serviceförsämringar i postverkets brevbäringsformer bör vidtagas, så länge inte hela frågan om brevbäringens organisation varit föremål för riksdagens prövning, och *dels* begära att de i motionen angiva synpunkterna på brevbäring i städer och tätorter delgives den arbetande postutredningen.